ראַדאָמער-קעלצער לעבען

היינט 10 זייטע.

ראַדאָם פרייטאג ל׳ תשרי תרפ״ז פאר׳ן אינהאלט פון טעקסט אין די אַנאָנסען איז די רעדאקציע נישט פעראנטווארטליך 8 go października 1926 r.

Z intencji zaręczyn kochanej siostry **Zeli Rozencweiżanki** z p **Maurycem Hochem** życzymy harmonji wiele szczęścia i zadowolenia w nowym etapie życia.

Siostry i Bracia ROZENCWAJG.

צו דער פערלאָבונג פון מיין היים געליבטע פרוינדינע
זלאָטקע ראָזענצווייג מיט ה׳
מרדכי האָך, ווינש איך דאס איהר זאָלט בויען אייער גליק אויף די בערג פון יהודה.

פייגה פרידמאַן.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע טאָכטער **לעאָשא גאָלדבערג** מיט ה׳
משה רוטמאַן ווינשען א האַרציגען מזל־טוב און פיל גליק.

פאָטער, שוועסטער און ברודער גאָלדבערג.

Leosia Goldberg **Mojżesz Rutman**

Z a r ę c z e n i

Radom 25/9 1926.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען זוהן
משה רוטמאַן מיט פרל׳ **לעאָשא גאָלדבערג**
ווינשען מיר, אז זייער צוזאַמענבונד זאָל גע שלאָסען זיין אויף א־ביגע גליקליכע יאָהרען.

עלטערן **שמואל רוטמאַן** עט פרוי און קינדער.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע שוועסטער און שוועגערין **לעאָשא גאָלדבערג** מ ס ה׳ **משה רוטמאַן**
וואונשען מיר, אז זייער לעבענ׳ס־שיקזאל זאָל אייביג מיט גליק בעגלייט ווערען.

אהרן גאָלדבערג מט פרוי.

Drogiej naszej siostrze i bratowej **Leosi Goldberżance** z intencji Jej zaręczyn z p. **Mońkiem Rutmanem** życzymy wiele szczęścia i wiecznego zadowolenia

Andzia i Berek Winderowie.

א האַרציגען מזל־טוב צו די תנאים פון אונזערע ליבע שוועסטערן־קינדער **לעאָשא גאָלדבערג** מיט ה׳
משה רוטמאַן, מיר וואונשען די עלטערן עוויג נחת און דעם יונגען פאָרל א גליקליך מזל.

משה אהרן פרידמאַן עט פרוי.
יצחק פרידמאַן עט פרוי און קינדער.

צו דער פערלאָבונג פון פריילין
לעאָשא גאָלדבערג
מיט ה׳ **משה רוטמאַן**
ווינשען עוויגעס גליק און א גליקליך צוזאַמענבונד.

אברהם קירשענבלאַט עט פרוי און קינדער.

Z intencji zaręczyn mojego kuzyna **Mońka Rutmana** z kuzynką **L e o s i ą G o l d b e r ż a n k ą** życzę harmonji i szczęścia. Niechaj ich n o w a d r o g a życia usłana będzie kwiatami.

Chaim Izrael Frydman.

לרגלי ארוסיו של אחי מר
מ ש ה ר ו ט מ א ן
עם בחירתו העלמה מרת
ל א ה ג אָ ל ד ב ע ר ג
הננו מברכים אותם בקשר של קימא ואגודת נצחית.

יוסף רוטמאן ובני משפחתו.

לרגלי ארוסיו של אחי מר
משה רוטמאַן
עם בת גילו העלמה מרת
לאה גאלדבערג
אנו מברכים אותם בקשר אמיץ ועתיד מזהיר תהי דרכם סוגה בשושנים.

אברהם רוטמאן ובני משפחתו.

P. **Leosi Goldberżance** oraz p. **Mońkowi Rutmanowi** z intencji ich zaręczyn, szczęśliwego pożycia i wiecznej miłości *ż y c z ą*:

Jonas Gołdak z żoną.

Z intencji zaręczyn p **Leosi Goldberg** z p. **Mojżeszem Rutmanem** życzymy bezmiaru szczęścia wiecznej miłości i Niechaj będą wzorem pokolenia w przyszłości.

Hela Papelbaumówna
Bela Cymermanówna.

Z intencji zaręczyn przyjaciółki naszej p. **Leosi Goldberg** z p. **Mojżeszem Rutmanem** życzymy im, aby dzień ten był symbolem ich wiecznego szczęścia i zadowolenia.

Handelsmanówna i Milermanówna.

צו דער פערלאָבונג פון אונזערע פאַמיליאַנטען
לעאָשא גאָלדבערג
מיט **משה רוטמאַן**,
וואונשען א גליקליכע צוקונפט, זאָל זייער נייער לעבענ׳ס־וועג מיט בלומען בעצירט זיין.

שמואל אייזמאַן עט פרוי

צו דער פערלאָבונג פון מיין ט א נ ט ע
לעאָשא גאָלדבערג
מיט ה׳ **משה רוטמאַן**
וואונש איך א האַרציגען מזל־טוב זאָל זייער מזל לויכטען ווי די הערליכע זון אין די פריהלינג׳ס־טעג.

שמואל גאָלדבערג.

Z intencji zaręczyn p. **Leosi Goldberżanki** z panem **Mojżeszem Rutmanem** życzy by jutrzenka szczęścia sprzyjała im wiecznie.

bratanek Natan Goldberg

צו דער פערלאָבונג פון מיין פיל געליבטע טאָכטער
זלאָטקע ראָזענצווייג
מיט ה׳ **מרדכי האָך**
ווינש איך א גליקליכען צוזאַמענבונד אין עוויגעס גליק און צופרידענהייט.

די מוטער **חנה ראָזענצווייג.**

זלאָטקע ראָזענצווייג
מ ר ד כ י ה אָ ך
פ ע ר ל אָ ב ט

ראַדאָם תשרי תרפ״ז.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען פריינד **מרדכי האָך** מיט פריילין **זלאָטע חיה ראָזענצווייג.** ווינשען מיר א האַרציגען קאָלעגאַלען ווינש, זאָל זייער צוזאַמענבונד געשלאָסען זיין אין א מאָמענט פון גליק און צופרידענהייט.

יהושיע פרימערמאַן, נחום לאַנדאַן.

ד א נ ק ז א ג ו נ ג.

איך דריק אויס מיין טיפסטען דאנק און אנערקענונג **די לייטונג פון יודישען שפיטאל** פאר זייער זארגפעלטיגער בעהאנדלונג און ווארימע פעראינטערעסירונג מיט אלע קראנקע. איך האב געהאַט די געלעגענהייט דאס אלעס צו בעאבאכטען בשעת דער קראנקהייט פון מיין שוועסטער, וועלכע איז נישט אויסנאהמס ווייזע בעהאנדעלט געווארען, נאר גלייך אזוי גוט און איבערגעגעבען צוזאמען מיט אלע אנדערע קראנקע. די היגיענישע איינריכטונג אין די ווירטשאפטליכע ארגונג איז אויסגעשטעלט אויף א מוסטער־האפטען אופן, די ערנעהרונג אין פלעגע איז ענטשפרעכענד צו דער היינטיגע א אויסגעצייכענטע. די בעציהונג פון די דאקטוירים צום קראנקן איז א פלייסיגע און איבערגעגעבענע.

איבערהויפט דאנק איך די דאקטוירים **קאָלאָדנער, קעלערוואַרם** ווי אויך דעם עלטסטען פעלדשער פון שפיטאל, ה׳ **מאיר פינקעלשטיין** פאר זייער ווארימער פעראינטערעסירונג און זעלטענער איבערגעגעבענהייט צו מיין קראנקע שוועסטער. אויך דער דאקטאר ה׳ **ל ע ו ו י** פערדינט בעזונדערס בעדאנקט צו ווערען פאר זיין אונערמידליכער ארבייט לטובת דעם שפיטאל־אמבולאַטאָריום.

מיט אַכטונג: **ח י י ם ק אַ ר מ אַ ן**

Pracownia Kapeluszy damskich

Felicji Żabnerówny

Radom, ul. Lubelska 25.

w podwórzu, lewa oficyna 1-a sień

PRZYJMUJE WSZELKIE OBSTALUNKI W ZAKRES MODNIARSTWA WCHODZĄCYCH

ווער זענען די פערטיידיגער פון ה' קעסטענבערג?

דער קאמפף ארום דעם ראדאמער רבנות פערוואנדעלט געווארען אין א קאמפף צווישען יודען און נישט-יודען.

ווען מען קערט זיך אום צום ענין פון ראדאמער רבנות און מ'וויל וועגען דעם ווידמען עטליכע שורות, ציטערט פון אונגעהויערער איבערעגונג די פעדער אין האנד. מען ווערט אין כעס אויף זיך אליין און מען מאכט זיך זעלבסט די שווערסטע פארוואורפען: — היתכן, ווי אזוי איז עס א מעגליכע זאך, אז צווישען אונז יודען זאל זיך אזוי אנטוהן צוליב דער רבנות-שטוהל? היתכן, ווי איז דען געהערט געווארען, אז צווישען אונז זאלען זיך געפונען אזעלכע אינדיווידואומס, וואס זאלען זיך ווארפען אויף רבנות ווי, אויף א יאגד און מיט כח און תקיפות אנטקעגענשטעלען זיך דעם אויסדריקליכען ווילען פון צבור, בענוצענדיג זיך דערביי מיט אומדערהערטע מיטלען? היתכן, ווי ענטוואגט מען זיך ארויפצוטראגען איין אינערליכען יודישען ענין כחוץ דער יודישער גאס, כדי דערפון צו שאפען א בארען פאר א קאמפף צווישען דער יודישער און נישט-יודישער וועלט, פערשאפענדיג דערמיט נאר קאמפראמיטאציע דער יודישער געזעלשאפט?

אז מען וויל ווערען רב ביי יודען, צי ברויך מען זיך בענוצען מיט דער הילף פון דרויסען, אדער מען דארף דעם דאזיגען פאסטען בעקומען פון אינוועניג. פון אייגענע ברידער, פון די, וואס נויטיגען זיך אין א רב? ווער דארף זיין אין דעם פאל די אויטאריטעט מאסגעבענדע קראפט, צי יודען, אדער נישט-יודען? צי די יודישע פרעסע, אדער דער „סלאוואָ ראדאמסקא" און דער „טשאס פשעלאמאווי" פון ווארשע?

יוערן?

די קאמפף'ס-מעטאדען פון ה' קעסטענבערג במשך די 12 יאהר, זייט ער האט אקופירט דעם כסא רבנות – האבען שוין די וועלט אויפגערודערט, אבער ה' קעסטענבערג וויל נישט רעזיגנירען. ער מאכט זיך גארנישט דערפון, וואס ער ווערט בעקעמפט פון דער יודישער געזעלשאפט און פון דער יודישער עפענטליכער מיינונג, און ער זאגט זיך אפילו נישט אב צו געניסען פון דער אונטערשטיצונג פון דער פוילישער אנטיסעמיטישער פרעסע, וואס פערטיידיגענדיג איהם שיט זיך גלייכצייטיג די שווערסטע זלזולים אויס'ן גאנצען יודישען כלל.

ה' קעסטענבערג, וועלכער קעמפפט אייגענטליך נישט מעהר ווי צוליב א פאסטען, וויל דעם קאמפף אום זיין בענקיל פערוואנדלען אין א פאליטישען קאמף, אוועקשטעלענדיג זיין פערזאהן אין דער פויזע פון א מארטירער און „פאלקס העלד". ער טהוט דאס בעוואוסטזיניג, ווייל נאר אזוי איז ער זיכער יועט ער געבען א טוידט-קלאפ דעם ווידערשטאנד פון דער יודישער בעפעלקערונג, וועלכע וויל איהם נישט אנערקענען אהן וואהלען אלס איהר געזעצליכען און אפיציעלען רב.

אז מען וויל זיך צוקריגען צום פעטען קהל שען ביסען, אז מען וויל ארויפבעקומען פון קהל א גוטען און געזיכערטען פאסטען מאכט מען דערפון א פאטריאטישען עסק און מ'וויל געפינען זימפאטיע און שוץ ביי א טהייל פון דער פוילישער פרעסע,— צומיינסט די יודענפיינדליכע — וועלכע אריענטירט זיך אבסאלוט נישט אין די יודישע ארטיגע אנגעלעגענהייטען, און לאזט זיך טענדענציעז און פאלש בעארבייטען.

בראכט אויס א סקאנדאל און שוהל ביי נעילה, ווייסט שוין די „סלאוואָ ראדאמסקא" צו דערצעהלען, אז ארויסגערופען דעם סקאנדאל האבען די ציוניסטישע דאזארעס, וועלכע האבען געשטערט ה' קעסטענבערג'ס „גאבאזשענסטווא" דערפאר, ווייל ער איז א געגנער פון ציוניסטישען פראגראם און אויך צוליב דעם, וואס ער איז א יוד-פאליאק. קעמפסט די יודישע בעפעלקערונג אין ראדאם געגען דער פערחאפערישע מאכט פון א איינצעלנער פערזאהן, וואס האט זיך אהן וואהלען ערקלערט אלס נאד-ראבין, און שוין נאכדעם. ווי די שטאדט האט די דאזיגע רעכט אויסגעקעמפפט און ס'איז דורך אפיציעלע וואהלען אויסגעוועהלט געווארען א רב פאר דער שטאדט ראדאם — בעווייזט זיך גאר אומגעריכט א פוילישע צייטונג אין ווארשא, „טשאס פשעלאמאווי" איז איהר נאמען, און מיט א ווייה-געשריי ווענדעט זי זיך צום בילדונג'ס-מיניסטעריום, פאר וואס עס יוערט דערלאזט, די יודישע גמינע אין ראדאם זאל אזוי בעקעמפען דעם ה' קעסטענבערג. וועלענדיג בעקענען אינזערע לעזער מיטן אינהאלט פון דערמאנטען ארטיקעל געבען מיר עס לויט דער ווערטערליכער איבערזעצונג.

אט וואס די פעריאדישע צייט-שריפט „טשאס פשעלאמאווי" שרייבט:

„בערעק יאסעלעוויטש, יאנקעל צימבאליסט (פון מיצקעוויטשען'ס „פאן טאדעאוש") און נאך פיל, פיל זייטיגע פאקטארען האבען ארויסגעוויזען זייער עכטע צוגעבונדענקייט צום לאנד, וועלכעס זיי האבען געליבט און וועלכעס זיי האבען אנערקענט פאר זייער לאנד, פאר זייער פאטערלאנד. די גערעכטיגקייט הייסט אנערקענען, אז אין שווערע צייטען זענען די יודישע טהוער געווען א שטיצע. נאר טהעטיגע הילף פארן מיליטער און נאכהער פאר די אויפשטענדיגע א ן אז א דאנק זיי, איז נישט איינמאהל געראטעט געווארען דאס לעבען פון קעמפפענדען העלד פארן פאטערלאנד און פיל מאהל צוגעהאלפען צו נצחונות. בערעק מיט זיינע 460 קעמפפער, וועלכע ער האט אין די געפעהרליכסטע מאמענטען צונויפפארמירט אין איין פולק, זענען נאך שליאכטען און מינוטען-ווייזע טריומפען סוף כל סוף געפאלען אונטער דער דריקענדער לאסט פון שונא.

די יודען האבען זיך צוגעבונדען צו זייער אויפערוועהלט פאטערלאנד, און האבען זיך געפיהלט אלס פאליאקען. ס'וואלט זיך געקאנט דאכטען, אז אין די דאזיגע טראדיציעס וועלען זיך האלטען די צוקונפטיגע דורות. אבער וואס איז געשעהן?

צי זענען יודען בירגער, פאליאקען? מיר טארען נישט זאגען, אז אזעלכע זענען נישטא, אין דער צייט, ווען דא און דארט שווימען ארויס, אויף דער לעבענס-ארענע איינצעלנע אזעלכע יחידים. וואו איז אבער אהינגעקומען די רעשט? פארוואס זענען די מיליאנען מאסען נישט געגאנגען לויטען משל פון זייערע עלטערען מיט קליינע אויסנאהמען, איז א טהייל געווארען עפענטליכע שונאים פון דער מלוכה, די צווייטע נשמה'לאזע פאראזיטען.

אום צו טרעפען פארוואס עס איז אזוי, דארף מען צוזאמענשטעלען די אנגעלעגענהייטען, אין וועלכע מיר, נישט-יודען, מוזען זיך עהרליך קריטיקירען און זיך זאגען: מיר פויגעניכפטען, מיר שלימזל'דיגע בעלי-בתים זענען טיילמאל אוועקענדע שטים, וועלכע שרעקט איבער די גוטע יודישע בירגער, ווייל אנשטאט הילף, פערשאפען מיר זיי דורך אונזער אונטאקט און צוליב דעם נישט אריינדרינגען אין זייערע בעדערפנישען, דאגות פון אונרעכט, פון וועלכע מיר מוזען זיי בעשיצען.

דער אונטען-געבע-אכטער ביישפיעל בעווייזט אמבעסטען ווי די זאך-לאגע זעהט אויס און שרייט „מעמענטא" — געדענקט, ווי לאנג ס איז צייט.

אין ראדאם איז דא דער אויבערראבינער קעסטענבערג, וועלכער איז גוט בעקאנט צווישען דער גאנצער קריסטליכער בעפעלקערונג, ווי אויך ביי דער קליינער, ליידער, טייל פון דער יודישער אינטעליגענץ, וועלכער איז איבעראל אנערקענט אלס אהרליכער אמת'דיגער און נישט-פעראינטערעסירטער טהוער, וועלכער שענקט אסך מיה בעוואוסטזיניג צו מאכען זיינע מיטגלויבער, אויפקלערענדיג זיי, אז זיי זענען זיי און דאיפען זיין זיהן פון דער ערד און נישט בלויז מיט'ן מויל, נאר מיט זייער גאנצען גייסט און נשמה דארפען זיי פעסטשטעלען, אז זיי זענען פאליאקען, „פון משה רבינו'ס גלויבען" (וויזנאניע מאזשעסאוועגא).

די טהעטיגקייט פון דאזיגען אויבער-ראבינער, אבגעשאצט שוין נישט-איינמאהל דורך די פארשטעהער פון ארטיגען וואיעוואודסטווא, סטאראסטווא, געריכט'ס-ועזען א. אז. וו. טרעפט-אן אין דער יודישער רעליגיעזער גמינע אויף אזעלכע שיקאנען, אז מען דארף זיין נאר אזוי אויסהאלטעוודיג, ווי ער איז, אז מען זאל פון אמט נישט אבטרעטען. די דאזיגע גמינע האט זיך ערלויבט אויף אזעלכע דענונציאסען קיין ווארשא, אז דער אויבער-ראבינער איז שוין געהאט אבגעשטעלט געווארען אין אמט און ערשט די סיל. אינטערוועטנצען פון מענשען אויפגעברויזטע אויף דער גערעכדיגקייט, האבען געמאכט, אז דער אויבער-ראבינער האט צוריק אנגעהויבען צו אמטירען.

דער אויבער-ראבינער וויל, אז די גמינע זאל ארבייטען אין די, דורך דער רעכט אנגעצייכענטע גרעניצען, אז ס'זאל נישט געמאכט ווערען קיין פינאנציעלע מיסברויכען, אז מ'זאל נישט עקספלואטירען די אונפערמעג-

ליכע מיט גלויבער א. אז. וו. דערווייל האט די גמינע. וועלכע בעשטעהט כמעט פון איין פאמיליע, בעהערשט די פינסטערע מאסע,, וועלכע זי נוצט אויס און 3/4 פון די פאנדושען, וועלכע זענען אויסגעצויגען פון די מיטגלויבער, גיבט זי אויס אויף אזעלכע צוועקען, וועלכע ענטשפרעכען נישט דעם כבוד פון דער גמינע. — פריהער פון אלעם. — אמערשט אויפ'ן קאמפף מיט קעסטענבערג'ן ווי אויך געגען אזעלכע ארענטליכע מענשען, וועלכע זענען מיט איהם גייסטיג פאראייניגט.

די שרייענדיגע, ביז צום נישט גלויבען, מיסברויכען, וועלכע עס האט פיאטאקולאר פעסטגעשטעלט, נאך א שטיענער רעוויזיע, דער ארטיגער סטאראסטא אין וועלכער, פערשטעהט זיך, איז איבערגעגאנגען צו דער וואיעוואדישער מאכט און אין מיניסטעריום פאר רעליגיעזע ענינים און ס'וואלט זיך דעריבער געקאנט דאכטען, אז נאך אזא צוריקענדען ראפארט, וועט דאס מיניסטעריום ארויסגעבען אנ'ענערגישע פעראָרדנונג און וועט אימשטירצען די גאנצע פערוואלטונג, און די פעשיוענדער פון עטליכע הונדערט טויזענד זלאטעס, וועט זי אפגעבען צום געריכט. — ס'הויבט זיך נישט אן!

ווי אזוי? וועסטו לצוער פרעגען — נו, זעהר גלייך, הער: פאר יודישע ענינים איז אין מיניסטעריום פאראן א רעפעראנט, א זאכקענער, א יוד איזעלבערג און ער האט דאס געמאכט, אז ווען ס'איז אנגעקומען די פאלשע דענונציאטע אויפ'ן אויבער־ראבינער, האט מען איהם, ווי מען זאגט, באלד „ארויסגעגאסען", און ווען ס'איז געקומען דער ראפארט פון ה' פטאראסטא, האט ער געטראפען אינטער'ן מאנטעל פון רעפערענט, און די ראדאמער גמינע, אויסגעשפראכען נישט פריינדליך צו פוילען און וועלכע טאלערירט אפילו נישט אין די ביכער די פוילישע שפראך, בערייכערט זיך ווייטער מיט'ן אויסנוצען די ארימע גמיניאקעס.

דאס וועט אזוי לאנג דויערען, שרייבט ווייטער די „טשאס" ווי לאנג אין מיניסטעריום פאר רעליגיעזע ענינים, וועט זיין אויף א פאסטען א יוד, אנ'עפענטליכער, אדער געהיימער שונא פון פוילענטום, און וואס ווייטער, ס'וועט אבקומען „פאליאקען — איזראעליטען" און פ'וועלען צוקומען מיטגלידער פון אונטערנאציאנאל, אין גאנצען לאנד.

היות ווי דער דאזיגע פאסטען איז אזוי וויכטיג, רופען מיר דאס קולטור מיניסטעריום צו טוישען די פערזאן, וויל אין געגענפאל וועלען מיר מוזען זאגען, אז מיר זענען אויך שולדיג, אזוי ווי מיר האבען געשריבען אין דער אויבענגעבראכטער קריטיק.

דער סוף פון ארטיקעל און אנ'אפעל צום מיניסטעריום און ער פערענדיגט זיך אזוי:

„ה מיניסטער, ווען איהר וועט שוין האבען א אמטליכען זאכקענער, א יוד־פאליאק, זאלט איהר אדורכפיהרען א רעוויזיע אין אלע גמינעס, שוין אריינפיהרען דעם אמט'ס שפראך, אפשר וועלען מיר איבערבעטען תאטש דאס ביספעל יורען־פאליאקען, וועלכע מיר האבען נאך, און אפשר וועט זייער צאהל אנהויבען זיך צו פערגרעסערען.

ה' מיניסטער, מיר בעטען נאבאמאל שטארק זיך צו פערנעמען מיטן ענין פון יודענטום, זאל נישט פאלען אויף אונז די פעראנטווארטליכקייט, אז גרינגשעצענדיג דעם ענין פון די יודען — פאליאקען. גרינדען מיר זעלבסט שונאים פון דער מלוכה

איך רעכען, אז דאס ארומפאהרען די קרייסען דורך ה' איזעלבערג, קען נישט אויף להבא ארויסגעבען קיין גוטע רעזולטאטען.— מיר האבען א בעווייז, וואס עס טהוט זיך אין ראדאם".

ביז אהער דאס ארטיקעל פון „טשאס"

פירושים זענען איבריג. דאס ארטיקעל רעדט גענוג פאר זיך אליין, פון דעם בלויזען פאקט, וואס די שטאדט גיעט איבער, אז דער רעדאקטאר פון דער „טשאס" וואהנט אין הויז פון ה' קעסטענבערג'ס אנהענגער, ה' אשכנזאי, קאן מען משער זיין, אז די אינפארמאציעס צום ארטיקעל זענען אויפגענומען, אדער אויפגעגעבען געווארען פון ה' קעסטענבערגס זייט און דאס אליין וואלט שוין געווען דער גרעסטער סקאנדאל צו מאכען א שקר בלבול אויף א יודישע גמינע, בעשולדיגענדיג איהר און מיסברויכען פון הונדערטער טויזענדער זלאטעס בשעת די פיל־מאהליגע דורכגעפיהרטע רעוויזיעס פון דער סטאראסטווא, האבען פעסטגעשטעלט, אז די גמינע ביכער זענען פולשטענדיג אין דער בעסטער ארדנונג. אויב עס רעדט זיך שוין יא וועגען מיסברויכען, דאן פרעגט זיך, צי האט ה' קעסטענבערג בשעת ער איז געווען דער גאנצער פערטרויאונג'ס מאן פון אלע פראדוקטען און געלדער, סיי רובלעס, קראנען, מארקען און דאלארען וואס זענען בשעתו דערהאלטען געווארען פון פעטערבורג און אמעריקא פאר די הילפס־קאמיטעטען, וואס זענען געשטאנען אונטער זיין פערזענליכער השגחה -- אויך ארויסגעגעבען עפענטליכע קאמוניקאטען, בעריכטען און א דין וחשבון אין דער פרעסע, אדער דורך עפענטליכע בעקאנטמאכונגען, וואו אין וועמען די אלע געלדער און פראדוקטען זענען אוועקגעגעבען געווארען? ה' קעסטענבערג האט דאך זיינער צייט אנגעפיהרט מיט פערשידענע הילפס־אקציעס, נא פאר וואס זשע האבען זיינע קאמיטעטען נישט פערעפענטליכט זייערע סטאטיסטיקען אין די פרעסע אדער דורך אנדערע אופנים, ווי עס האט עס געמאכט די היינטיגע „פערשווענדערישע" יודישע גמינע, וואס האט פון יעדען גראשען סון יעדער, דורך איהר אונטערגענומענער אקציע, געלאזט וויסען דער עפענטליכקייט.

צוגעהן מיט העסליכע שקרים פערשווארצען דאס פנים פון א אפיציעלע געוועהלטע יודישע גמינע אין די אויגען פון די פוילישער געזעלשאפט און איהר חושד זיין אין נישט געשטויגענע און נישט געפלויגענע „מיסברויכען" דאס איז א אקט פון נידריגסטען סארט. ווי קען מען זאגען אזא ליגען אין די אויגען אריין. אז די גמינע־ביכער ווערען נישט געפיהרט אין דער אוזשאנדאָווע שפראך, בשעת אלע קאנען עס בעשטעטיגען; אפילו די רעווידענטען פון דער סטאראסטווא, אז די ביכפיהרונג אין גמינע ווערט בפירוש געפיהרט אין דער פוילישער שפראך.

וועגען די פאליטישע ארגומענטען אין דאזיגען ארטיקעל וועלען מיר יעצט אינגאנצען נישט רעדען, וועגען דעם, אז די פאטריאטישע טהעטיגקייט פון ה' קעסטענבערג שטויסט זיך א אויף שיקאנען מצד דער יודישער גמינע, וועלכע איז אויסגעשפראכען נישט־פריינדליך צו פוילען וועגען דעם אלעם זאלען נעמען א ווארט די יודישע פאליטיקער, דאס איז זייער ענין. און עס וואלט שוין טאקי די העכסטע צייט געווען אז די אפיציעל יודישע פאליטישע רעפרעזענטאנץ זאל ארונטערנעמען דעם פאלשען באדען פון ם קינסטלעריש אויפקאמבינירטען פאטריאטיזם, מיט וואס מ'וויל נאר שלאגען קאפיטאל און מאכען קאריערע. אויף זיי ליגט דער חוב צו דעמאסקירען אזא פאליטיק און אויפקלערען פאר די רעגירונג'ס ארגאנען, אז אום כדי געגענצווווירקען אזא עלעמענטאר־פערפליכטענדען געזעץ פון וואהלען האט מען צוהילף גענומען די פרינציפען פון „לאיאליטעט" און „פאטריאטיזם" מיט וועלכע מען איז איינגענעליך גארנישט מעהר אויפער, ווי ארייננצוזעצען א קלין, וואס זאל פונאנדערטהיילען די יודישע בעפעלקערונג אויף צוויי לאגערען: אויף לאיאלע און נישט לאיאלע, און אזוי ארום, פערשטעהט זיך צו פערשאפן סימפאטיע צום „לאיאלען" צד, און דער פאקטישער ווירקליכקייט אבער זענען אזעלכע ארגומענטען פון גרונד־אויס פאלש. די יודישע בעפעלקערונג אין ראדאם טהיילט זיך נישט אויף צוויי קאטעגאריעס. די געגנער פון ה' קעסטענבערג זענען נישט וועניגער לאיאל ווי ה' קעסטענבערג מיט זיינע אנהענגער, אדרבה, זיי האלטען זיך אין די ראהמען פון געזעץ און אין די גרענעצען פון לעגאליטעט פיל מעהר ווי דער צד שכנגד. אט דאס דארף אויפגעקלערט ווערען.

י. ש.

KONCESJONOWANE
Zakłady Elektro-Mechaniczne i Wodociągowo-Kanalizacyjne „I. GOLDBERG"
Radom, ul. Witolda 10, Telefon 87.
wykonywują po cenach przystępnych i na dogodnych warunkach.
Włączania Domowych Wodociągów i Kanalizacji do sieci miejskich.

דער ראדאמער דיכטער ל. מלאך און די אקציע פאר פוילישע יודען אין ארגענטינא

(פון א פריוואטען בריף פון בוענאס-איירעס).

ביי אונז געהט זינט א לענגערע צייט דער קאמפיין פאר די יודיש-וועלטליכע שולען אין פוילען, אבער צום בעדויערען האט ער ביז איצט דעם געהעריגען רעזולטאט נישט געגעבען, צוליב גאר אומגעריכטע און נישט פאראויסגעזעהענע סיבות.

כדאי עס צו דערצעהלען:

נאכדעם ווי דער וועה-געשריי פון פוילישען יודענטום איז דערגאנגען אהער און נאך פילמאליגע אויפפאדערונגען מצד דער יודישער פרעסע מיט אנ'אפעל צום „פויליש יודישען פערבאנד" אלס דער איינציגער, וועלכער דארף עפעס פארנעמען, צו לינדערען אויף וויפיל נישט איז די נויט פון פוילישען יודענטום, — האט דער פערבאנד צונויפגערופען א גרינדונג-פערזאמלונג, איינגעלאדען דעם היגען ליטעראטען-פעראיין, אקטיארען-פעראיין, אלע עקזיסטירענדע פוילישע לאנדמאנשאפטען, קולטורעלע-געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס א. אז. וו.

ס'איז באלד ביי דער ערשטער פערזאמלונג ענטשטאנען א ויכוח וועגען דעם, ווי די אקציע זאל געפיהרט ווערען, ד. ה. אויף וועלכע צוועקען דאס געלד זאל געהן. דער „פויליש-יודישער פערבאנד", ס'רוב פון אלט-געזעסענע דא האט געפאדערט, אז די אקציע זאל געהן אויף פילאנטראפישע צוועקען און הגם זיי האבען זיך פערזארגט מיט גאנצע 5 בענקלעך (דער גאנצער קאמיטעט איז בעשטאנען פון 11 מיטגלידער) איז עס נישט געלונגען דורכצופיהרען. ס'איז מיט א רוב דעות אנגענומען געווארען, אז די אקציע ווערט איינגעטיילט אין צוויי, ד. ח; קאנסטרוקטיווע הילף און הילף פאר די יודיש-וועלטליכע שולען און צוערשט געהט די אקציע פאר די שולען.

די איבערהאנד האט גענומען דער ליטעראטען פעראיין, וועלכער האט בעשטימט זיינעם א מיטגליד, דעם יונגען שריפטשטעלער מלאך, פארן טעכנישען סעקרעטאר און פאקטישען אויפפיהרער פון דער ארבייט.

אבער סיי דאס ערשטע, וואס דער ליטעראטען פעראיין האט גענומען די איבערהאנד, סיי דאס צווייטע, וואס מלאך איז געווארען סעקרעטאר, האבען געבראכט דעם טוידט דער אקציע.

געשעהן איז עס אויף פאלגענדיגען אופן:

אט דעם מלאך האט זיך פערוואלט אנשרייבען א דראמע פון רופיאנישען לעבען (סרויטען-הענדלערס), געהייסען האט זי „איבערגוס". ער האט זי פערענדיגט און געבראכט אין א היגען יודישען טעאטער פאר די אקטיארען דורכצולייענען. כדי נאכדעם צו שטעלען איהר אויף דער ביהנע, נאר שוין ביים דורכלייענען איהר האט דער דירעקטאר פון טעאטער ערקלערט, אז ער וועט די דראמע נישט שטעלען, ווייל זי ריהרט אן דעם כבוד פון זיינע בעזוכערס — די רופיאנעס.

ס'האט זיך אנגעהויבען א סקאנדאל, מלאך, וועלכער איז אויך א מיטארבייטער אין דער היגער „פרעסע", איז ארויס מיט א פראטעסט-ארטיקעל אין דער צייטונג, פערדאמענדיג די האנדלונג פון דירעקטאר, וועלכער האט זיך געשטעלט אויף דער זייט פון די רופיאנעס, די „יודישע צייטונג" האט זיך געשטעלט אויפן זייט פון טעאטער-דירעקטאר און ס'האט זיך אנגעהויבען א פאלעמיק צווישען ביידע צדדים. טאג-טעגליך זענען אויסגעגאסען געווארען עמערס שמוץ אויף די שפאלטען פון ביידע צייטונגען און ס'איז דערגאנגען צו א יואקכאנאליע.

דער פאקטישער אנפיהרער אין קאמיטעט, האט צוליב דעם פערנאכלעסיגט זיין ארבייט, דער ליטעראטען-פעראיין, דער טאן געבער פון קאמיטעט, האט זיך געשטעלט אויף דער זייט פון דער „פרעסע", פראטעסטירענדיג געגען דעם טעאטער-דירעקטאר, דער אקטיארען-פעראיין, וועלכער האט געהאט געשטעלט אין רשות פון קאמיטעט זיינע כחות דער פראקלאמירונג - אקט פון קאמפיין, אין וועלכען דער אקטיארען-פעראיין האט אנטייל-גענומען-מיט זיינע בעסטע כחות. האט טאקי ציגעצויגען א גרויסען עולם און געגעבען לפי ערך א גרויסען פראפיט ביי 300 דאלארען, האט אונטער זייער ווירקונג פון דירעקטאר געמוזט איבערייסען מיט'ן ליטעראטען-פעראיין און ממילא מיט'ן קאמיטעט.

אזוי ארום זענען די האפנונגען אין איינארדנען א רייע אונטערנעהמונגען מיט דעם אנטייל פון די אקטיארען אויסגערונען און דער קאמיטעט האט צום בעדויערען געליטען א צוזאמענברוך, ביי א בישטינער סומע פון 1200 פעזעס, וועלכע זענען דורך דער גאנצער צייט געזאמעלט געווארען, האט דער ליטעראטען-פעראיין פארגעלייגט, אז מען זאל דעם קאמיטעט אויפלעזען. ס'איז אבער בעשלאסען געווארען, אז דער צייטווייליגער קאמיטעט לעזט זיך אויף און געהט אריבער אין דער פאזע פון א פערמאנענטען קאמיטעט. מ'האט שוין איינגעארדענט טול-רינגען (וועלכע האבען אפילו געהאט א קנאפען ערפאלג). ס'איז שוין אבער פערביי די צייט, ווען מ'האט געקענט עפעס מעהר אויפטוהן פאר יודישע שולען אין פוילען.

אט אזוי געהט עס דא אין ארגענטינא. איך פערשטעה און פלעג עס בעשיינפערליך זעהן פון די בריף פון דער צ. י. ש. א. אין ווארשא, אז זיי לייגען גרויס האפנונג אויף ארגענטינא, אבער צום בעדויערען אומזיסט. נישט בעשערט געווען, מעשה שטן איז געקומען מלאך מיט זיין „איבערגוס" און ס'איז אלץ אויסגערונען געווארען.

ב. ז—קי.

בוענאס-איירעס.

א נגיד האט מזל.

דערצעהלט פון מיין זיידען און איבערדערצעהלט פון זיין אייניקעל

ב. קאוונער.

איינמאל איז דעם אלטען באראן ראטשילד אויסגעקומען אין א קליין אידיש שטעדטיל צו האלטען שבת.

דאס גאנצע שטעדטעל האט געקאכט ווי א קעסעל. עפעס א קלייניגקייט: אזא גאסט! אלט און יונג, קליין און גרויס זענען איהם געלאפען אנקוקען.

פרייטאג פארנאכט איז ראטשילד געקומען אין שוהל דאווענען. די שוהל איז געפאקט מיט אידען. עס איז שוין שפעט, און מען דאווענט נאך נישט.

פרעגט ראטשילד ביי א אידען:

— ר' איד, אלעמאי איז מען נישט מקבל שבת?

ענטפערט דער איד:

— דאס ווארטען מיר אויף דעם גביר פון שטעדטעל. אהן איהם שטעלט זיך דער חזן נישט דאווענען.

ראטשילד האט פערביסען מיט די ליפען און געשוויגען.

באלד איז דער גביר פון שטעטעל ר' סענדער, אריין אין שוהל. דער שמש איז ארויף אויס'ן בעלעמער, א פאטש געטאן מיט א ברעטעל אין א לעדערנע קישעלע, און דער חזן איז גלייך ארויף מקבל שבת זיין.

אויף מארגען, צו שחרית, האט זיך ווידער איבערגע'חזר'ט די זעלבע סצענע: מען האט ווידער געווארט אויף דעם גביר, ר' סענדער.

צו קריאת התורה האט מען ראטשילדען מכבד געווען מיט אנ'עליה, ווען דער חזן האט געמאכט דעם „מי שברך" און אויסגערופען: בעבור שנדר — איז געווארען אין שוהל שטיל; אלע האבען געוואלט הערען...

— בעבור שנדר... האט דער חזן אונטערגעבראכט און זיך צוגעבויגען צו ראטשילד'ען — בעבור... בעבור...

— איך בין מנדר — האט ראטשילד געזאגט — אזא סומע, וויפיעל עס בעטרעפט דאס גאנצע פערמעגען פון אייער גביר ר' סענדער.

דער עולם איז ווי געפלעפט געווארען. ראטשילדס ווערטער זענען באלד אריבער פון מויל צו מויל. אפילו די ווייבער האבען נישט געקענט איינרוהען און גענומען רעדען... וואס דאס איז געגען זייער טבע...

עפעס א קלייניגקייט! דאס שטעדטעל וועט דאך נתעשר ווערען פון אזא פערמעגען!

און דער גביר פון שטעדטעל, ר' סענדער, איז זיך בעת מעשה געזעסען ביים שטענדער, זיך געגלעט די לאנגע בארד, כלומר'שט געשמייכעלט: „ווייס

וועגען די פאַך-קורסען.

(צו דער אויפמערקזאַמקייט פון דער יודישער גמינע און פון דער יק"א.)

פאַרהאַן ביי אונז אין שטאָדט גאָר אַ יונגע אינסטיטוציע, וועלכע עקזיסטירט סך הכל, אפשר, אַ האַלב יאָהר און די נוצען פון דער זעלביגער אינסטיטוציע פאַר'ן יונגען פּראָדוקטיווען דור זענען באמת קאָלאָסאַלע און פּצו־דיענסטפולע.

די אינסטיטוציע, וועגען וועלכער מ'ר רעדען, איז די ערשט נישט לאַנג געגרינדעטע פאַך־קורסען־שולע, וואו עס בעקומען עלעמענטאַרע בילדונג צוזאַמען מיט טעאָרעטישע פאַך קענטניסען, פיל צעהנדליגע לערען־יונגלעך פון פערשידענע פאַכען און פראָפעסיעס.

די דריי אָבטיילונגען, וועלכע זענען ביי די פאַך־קורסען געעפענט געוואָרען דהיינו: די מעטאַלאָווע, סטאָליאַר און שלאָסער־אָבטיילונגען ווערען צאָהלרייך בעזוכט און דער חשק פון די יונגע שילער איז אַזוי אויסגעוואַקסען, אַז עס בעט זיך פשוט צו עפענען נאָך עטליכע אָבטיילונגען פאַר אַנדערע פאַכען און בראַנזשעס, אַזוי למשל פיהלט זיך אַ אונגעהויערע נויטווענדיגקייט אויסצוברייטער'ן די קורסען און עפענען אַ בעזונדערע אָבטיילונג פאַר לערען יונגלעך פון שיסטער־פאַך, וועלכע מעלדען זיך כסדר און שטרעבען זעהר גערן אויך צו גענוסען פון די קורסען. ליידער אָבער קאָן פאַרלויפיג קיין רייד נישט זיין פון פערברייטערען און פון בעררייכערען די קורסען מיט נייע אָבטיילונגען, מחמת די שוין פאַרהאַנענע, די שוין פריהער עקזיסטירענדע זענען אויך ווייט נישט פערזאָרגט מיט אַ גענוגענדען מאַטעריעלען קיום. דער פינאַנציעלער קריזיס מיידט אויך נישט אויס די דריי געעפענטע אָבטיילונגען און די דאגה וועגען זייער מאָרגען און צוקונפטיגען גורל לאָזט נישט רוהען די לייטונג ווי אויך די באמת פעראינטערעסירטע אין דער עקזיסטענץ, פון די פאַך־קורסען.

נישט ריכטיג איז דעריבער די האַנדלונג פון דער גמינע, וואָס האָט זיך לעצטענס אַזוי ווי אָוועקגעקערט פון די קורסען, בעגניגענדיג זיך בלויז דערמיט, וואָס זי האָט צוגעטיילט פאַר זיי אַ סובסידיע. די גמינע האָט, נישט קוקענדיג דערויף, וואָס ביי די פערהאַנדלונגען מיט דער יק'א און בעת די גרינדונג'ס־אַרבייטונגען, האָט זי אַלס דורך דער גאַנצער צייט די רעאַליזירונג פון די וואַהלען צוגערעכענט צו איהר אַקטיווען בילאַנס און צו איהרע קהל'שע רכושים – געענדערט איהר בעציהונג, אָבזאָגענדיג זיך צו זיין דער פאַקטישער בעל הבית, אַזוי ווי עס איז פריהער געריעדט געוואָרען, און דעם גאַנצען עול פון די קורסען איבערגעלאָזט פאַר די האַנדווערקער־פאַרשטעהער, גלייך ווי דער ענין וואָלט נאָר זיי אָנגעהערט. דאָס איז נישט ריכטיג. די גמינע ברויך זיין דירעקט פעראינטערעסירט, אַז די פאַך־קורסען זאָלען זיך ענטוויקלען און צוזאַקסען. אַזאַ אינסטיטוציע בעדאַרף זיין דאָס אייגענטהום פון דער גמינע, ווייל זי איז די איין־און־איינציגסטע אין קרייז צווישען אַלע טהעטיגקייט'ס־געביעטען. פון דער גמינע, וואָס איז די פּראָדוקטיווסטע און די אַם מיינסט נוצליכסטע פאַר די יודישע מאַסען.

אַזאַ געזעלשאַפטליך־נוצבאַרע פלאַצובקע דאַרף זיין אַ שטאָלץ פאַר דער גמינע, און די ראָל אַלס אַפּיטראָפּוס איבער די קורסען, דאַרף זי אויפנעמען מיט ברייטע אָרעמס. דאָס ערמעגליכען אָרימע יודישע יונגלעך, וואָס זענען אויף דער לערן ביי פערשידענע פאַכען, זיי זאָלען גענוסען פון עלעמענטאַרע למודים, אַזוי יודיש, ווי אויך וועלטליכע, אַ דאַנק וועלכע זיי זאָלען אַלס שפּעטערע בעלי מלאכות, נישט פערבלייבען אַלס די אָבגעשטאַנענע עלעמענטען אין דער געזעלשאַפט, ווי אויך דאָס פערפאָלקאָמען זיך פון די זעלביגע לערן־יונגלעך אין זייערע פאַכען דורך טעאָרעטישע פאַך בילדונג — דאָס וואָלט געקענט דינען אַלס די בולט'סטע בעווייזען, אַז די יודישע קהלה שטרעבט צו אויסברייטערען איהר קאָמפּעטענץ און וויל אויפלעבען איהר טהעטיגקייט פאַר פּאָזיטיווע נוצען פון די ברייטע יודישע פאָלק'ס־שיכטען, וואָס פערלאַנגען אַ חוץ ראַבינאַט און שחיטה־ענינים אויך טהאַטזאַמע און ממשות'דיגע מעשים אויפ'ן געביעט פון אַלגעמיין־געזעלשאַפטליכער אַרבייט.

די פאַך־קורסען, אויב מ'וויל באמת זיי זאָלען בלייבען עקזיסטירען, איז נויטיג זיי זאָלען פולשטענדיג איבערגעהן אין רשות פון דער גמינע. אַ חוץ דעם ברויך דער קאָמיטעט, וואָס פערוואַלטעט מיט די קורסען, אונטער־יוענידען ביי דער יק"א־געזעלשאַפט אין וואַרשא און מאַהנען ביי איהר די פערשפּראָכענע הבטחה דורך איהר דעלעגאַט, ה' אסיר־דיבריי, צו סובסידירען די גרעסטע העלפט פאַרן בודזשעט פון די קורסען. דער יק"א דעלעגאַט, ה' אסיר־דיבריי האָט דער דאָזיגער צוזאַג געגעבען נאָך מיט דריי יאָהר צוריק בשעת מען האָט בלויז פּראָיעקטירט צו עפענען די קורסען, און טאַקי אויפ'ן גרונד פון דער דאָזיגער הבטחה אַז זי וועט דעקען 65 % פון בודזשעט

איך וואָס! אַ פאַנטאַזיע פון ראָטשילדען... ער וואָרפט זיך מיט קאַפּיטאַל, וואָרפט ער זיך... מיט אוצרות. מילא, זאָל איהם גאָט העלפען, ער דאַרף אויך האָבען אַ מצוה..

שבת־צו נאַכט, נאָך הבדלה, זענען זיך צונויפגעקומען די שענסטע בעלי־הבתים פון'ם שטעדטעל צו ר' סענדער דעם גביר און אַ פרעג געטון ביי איהם וויפיעל ער פערמאָגט.

ר' סענדער האָט קיין סך נישט געטראַכט און אַ זאָג געטון:

— פופציג טויזענט גולדען אין גאָלד.

זענען די שענע אידען באַלד אַוועק צו ראָטשילדען אין דער אכסניה און איהם איבערגעגעבען דעם גביר'ס ווערטער.

האָט ראָטשילד זעהר פיין אויפגענומען די דעלעגאַציע, זיי כּכבוד געווען מיט טיי און גוטע ציגאַרען, זיי דערצעהלט אַ פּאָר גוטע וויצען, געוואָרען מיט זיי אַ גוט־ברודער, דערנאָך האָט ער זיך אָפּגערופען:

— ביי אונז שאַצט מען נישט קיין פערמעגען גלאַט אַזוי אין דער וועלט אַריין... מאַלע וואָס יענער זאָגט!... מען דאַרף מאַכען אַ באַלאַנס... ריכטיג אונטערזוכען.,. אויס'חשבונ'ען .. אויף יענעמס אַ וואָרט קען מען אַזאַ קאַפּיטאַל נישט אויסצאָהלען ..

איז די דעלעגאַציע אַוועק צו ר' סענדער'ן און איהם איבערגעגעבען ראָטשילד'ס פערלאַנג.

איז ר' סענדער געוואָרען שטאַרק אין כעס; אָנגעהויבען שרייען, געוואַלדעווען, טופּען מיט די פיס: וואָס, אַ באַלאַנס! אַך זאָל איין ערלויבען זיך צו גריבלען אין מיינע ביכער, אין מיינע חשבונות — דאָס וועט קיינמאָל נישט געשעהן!

אָבער ראָטשילד האָט זיך געהאַלטען פעסט ביי זיין פערלאַנג: אַך וועל אַ גראָשען נישט געבען אָהן אַ באַלאַנס!

האָט זיך ר' סענדער דער גביר פערשלאָסען אין זיין הויז און קיינעם נישט צוגעלאָזען צו זיך...

איז געוואָרען אין שטעדטיל אַ טומעל... סטייטש?... און די אידען האָבען צוזאַמענגערינגעלט ר' סענדער'ס הויז, אויפגעהאַקט די שויבען, אויסגעבראָכען די טיהרען, אַריין אין הויז ווי אַ כוואַליע, געהויבען פויסטען און געשריען: „עובר ישראל, מאַכסט אומגליקליך דאָס גאַנצע שטעטעל; נעהמסט אויף זיך די טרערען פון אלמנות און יתומים!"

און מען האָט אָנגעהויבען טרייסלען מיט איהם ווי מיט אַ לולב.

אפילו דער אַלטער רב פון'ם שטעדטיל האָט געשיקט זאָגען, אַז ער רופט אויף איהם אויס אַ חרם... די צייט איז קורץ, ראָטשילד פאָהרט אַוועק און דאָס שטעדטעל בלייבט אָהן אַ גראָשען געלד.

האָט זיך ר' סענדער גאַנץ שעהן געמוזט אונטערגעבען...

דריי טעג און דריי נעכט זענען די בעסטע בעלי חשבונות געזעסען איבער סענדער'ס ביכער, און זיך געגרייבעלט, גערעכענט, און ווידער אַמאָל, און אַ צעהנטען מאָל גערעכענט, נישט דורכגעלאָזען די קלענסטע זאַך – ערשט אויפ'ן פערטען טאָג האָט זיך איבער'ן גאַנצען שטעדטעל צוטראָגען די טרויעריגע בשורה:

ר' סענדער איז באַנקראָט! נישט נאָר פערמאָגט ער נישט קיין פופציג טויזענד גולדען אין גאָלד, נאָר ער איז נאָך הינטערשטעליג אין צעהן טויזענד גולדען!

אויף מאָרגען האָבען די שענע בעלי־הבתים פון'ם שטעדטעל געשאָקעלט מיט די קעפּ און צוגעגעבען:

— ראָטשילד האָט מזל! אַנשטאָט צו שענקען אונזער שטעדטעל אַזאַ גרויסע סומע געלד, האָט ער גאָר פאַרדינט צעהן טויזענד גולדען: ר' סענדער'ס דעפיציט.. מעהר נישט, ער איז אַן עדעלער מענש, האָט ער זיך אָפּגעזאָגט צו מאָהנען, ביים שטעדטעל. אָבער מזל האָט ער — — —

— —

וואס הערט זיך אין ראדאם.

ראדאמער לאנדסלייט אין אמעריקא פערגעסען נישט אן זייער אלטע היים.

זיי האבען געשיקט 650 דאלאר פאר פערשידענע היגע אינסטיטוציעס.

אויף די אדרעסען פון די ה'ה יחיאל פרענקעל און פלטי מושקאט־בליטה איז אנגעקומען פון רעליעף פון די ראדאמער לאנדסלייט אין אמעריקא 650 דאלאר אויף צו פערטיילען זיי פאר די נויטבעדערפטיגע צווישען די יודישע בעפעלקערונג אין ראדאם. אויפ'ן פערזענליכען אדרעס פון קהלת־פרעזעס, ה' יחיאל פרענקעל, איז דערהאלטען געווארען 400 דאלאר, און אויפ'ן אדרעס פון ה' מושקאטבליטה 250 דאלאר. דער רעליעף האט איבער־שיקענדיג צו דער דיספאזיציע פון די ה"ה פרענקעל און מושקאטבליטה זיי בעפאלמעכטיגט פונדאנדערצוטהיילען דאס געלד לויט זייער איינזעהן און פערשטאנד.

די דערהאלטענע סומע איז איינגע־טהיילט געווארען אויף פאלגענדען אופן: פארן בית־יתומים — 150 דאלאר. גמילת חסד־קאסע ביי דער גמינע 125 ד. גימנאזיום „פשיאטשול־וויערזי" — 250 ד. קימפעטארין־פער־איין — 50 ר. פאר פלעגע פאר קראנקע אין יודישען שפיטאל — 25 דאלאר.

די פרעזעסען פון רעליעף זענען די ראדאמער לאדסלייט די ה"ה מאיר גאלדבערג און לייבטשע גראספעלד דורך וועמענס האנד דאס געלד איז טאקי ארויסגעשיקט געווארען. ס'וועט א חוץ דעם דורכ'ן דערמאנטען רעליעף געגרינדעט א שטענדיגער הילפס־קאמיטעט פאר די נויטליידענדע אין ראדאם. די דאזיגע ברידערליכע פער־אינטערעסירונג פון די ראדאמער לאנד־סלייט וועקט ביי דער היגער יודישער בעפעלקערונג א הארציגען גע־פיהל פון דאנקבארקייט, קודם כל פאר די שוין דערגרייכטע הילף און האפט, אז די ראדאמער לאנדסלייט, וועמען דאס שיקזאל האט געשיינט און געגעבען די מעגליכקייט צו אונטער־שטיצען די געפאלענע און עלענדע ברידער פון זייער אלטער היים — וועלען געדענקען אויך אויף ווייטער אן דעם פרינציפּ „עניי עירך קודמין" און נישט פערזאגען זייער ווייטער־דיגע הילף.

בעשלאסען צו געבען א אויסצייכנונג א היגען יודישען האנדווערקער אבער צום סוף האט מען זי צוריקגעצויגען.

אויף דער אינדוסטריע אין האנד־ווערקער־אויסשטעלונג, וועלכע איז דא ערשט נישט לאנג פארגעקומען אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי", האט דער היגער בעוואוסטער יודישער שניידער־מייסטער, ה' משה רובינשטיין, ארויס־געשטעלט א קינסטלערישע פאכמאנ־שטיק ארבייט, וואס איז בעשטאנען פון א מארינארקע, וואס איז אויפגענייהט געווארען פון איין שטיק סחורה און דערצו אויך אהן נעט.

די אויסשטעלונג האט געהאט דעם ציעל צו פראפאגירען די ענטוויקלונג פון דער אינערליכער פראדוקציע. אזוי פון דער לאנד'ס אינדוסטריע, ווי אויך פון דער האנדווערקערי־אויסארבייטונ־גען, און צווישען די פערשידענע פיר־מעס און פאבריקאנטען איז פון די היגע יודישע האנדווערקער געווען פער־טרעטען די איינציגע פירמע פונ'ם היגען בעריהמטען יודישען שניידער, ה' רובינשטיין, וועלכער האט אויס גרויס אינטערעס צו דער אויסשטעלונג זיך די מיה גענעבען צו פערפערטיגען א ספעציעל אריגינעלע ארבייט, וואס זאל נישט פערשעמען דעם יודישען האנד־ווערקער.

עטליכע טעג כסדר א"ז ה' רובינש־טיין אליין געשטאנען אויפן זאהל פון דער אויסשטעלונג און פאר די בעזו־כער געוויזען די, דורך איהם פערפאס־טע, מייסטערהאפטע ארבייט און אויפן פערלאנג פון פיעל בעזוכער האט ער אויף זיך אליין געמאסטען די מארי־נארקע און די בעזוכער זענען ענטציקט געווארען פון דער גלענצענדער ערפינ־דערישע ארבייט.

די קוואליפיציר־קאמיסיע פון דער אויסשטעלונג איז די אריגינעלע אר־בייט געפעלען און זי האט צווישען די אויסצייכנונגען פאר אנדערע פירמעס אויך אריינגערעכנט די פירמע פון ה' רובינשטיין, און זאגאר געהאט שוין בעשלאסען די פערדיענטע אויסצייכנונג איהם צוגעבען. אפילו אין דער היגער פוילישער צייטונג „סלאוואָ" אין וועל־כער ס'איז געווען אויסגערעכענט די נעמען פון די, וואס האבען בעקומען אויסצייכנונגען האט אויך פיגורירט דעם נאמען רובינשטיין, דער דאזיגער בעשלוס איז אבער דערנאך צוריקגע־צויגען געווארען, צוליב דעם, וואס שפעטער, שוין נאכן בעשלוס פון דער קאמיסיע, האט דער ה' סטאראסטא בעת זיין בעזוך אויף דער אויסשטע־לונג ענטדעקט א נאט אין דער מארי־נארקע און מעלדענדיג וועגען דעם דער קאמיסיע, האט די לעצטע איהר בעשלוס וועגען דער אויסצייכנונג צו־ריקגעצויגען. די אויפקלערונגען פון ה' רובינשטיין, אז דער געפינענער נאט פערקלענערט גארנישט די בעדייטונג פון דער קינסטלערישער ווייט, זענען וועניג אין אכט גענומען געווארען און ביים פערטיילען די אויסצייכנונגען האט שוין ה' רובינשטיין מעהר נישט פיגורירט.

די יודישע און קריסטליכע מיטגלי־דער פון דער קוואליפיציר־קאמיסיע, די ה"ה ברילאנט, ראגוסקי (רעיענט), באלצער און מאזדאן האבען געגען דעם פראטעסטירט און פערלאנגט פאר ה' רובינשטיין די אויסצייכנונג לויט'ן ערשטען בעשלוס פון . דער קאמיסיע. צוליב דער מיינונג'ס־פערשידענהייט אין דער קאמיטע איז בעשלאסען גע־ווארען דעם ענין נאך א מאהל צובע־טראכטען אויף א ספעציעלער זיצונג. דער ענין, ווייזט אויס, איז נאך ביז היינט נישט ערלעדיגט און די אנער־קענטע אויסצייכנונג איז דערווייל צו־ריקגעצויגען.

בריליאנטען אין טאקי א טייערע מציאה, אבער מיט געלד זייט פארזיכטיג.

ווייל אויך אין ראדאם הויבען זיך אן בעווייזען פאלשע בריליאנטען־סוחרים.

א געוויסע פרוי רייזעל ש. איז היינטי־גען מאנטאג אויף דער לובלינער גאס אבגעשטעלט געווארען דורך א קריסט־ליכען פארבייגעהער, וועלכער האט אויף רוסיש געפרעגט ביי איהר אויף א פויליש געוועלב. די פרוי האט איהם אנגעוויזען אויף א נאהנט געוועלב און ווען ער איז פון איהר אוועקגע־גאנגען איז כהרף עין צו איהר צוגע־קומען א אונבעקאנטער יונגערמאן און געפרעגט זיך, וואס דער קריסט האט מיט איהר גערעדט. בעקומענדיג דעם נעגויען ענטפער פון דער פרוי, האט דער יונגערמאן איהר ערקלערט, אז דער קריסט וויל פערקויפען בחצי הנם א פאר טייערע בריליאנטענע אויערענגלעך, מחמת ער איז נאר וואס געקומען פון רוסלאנד און נויטיגט זיך זעהר אין געלד. דער יונגערמאן האט אלזא געבעטען די פרוי זי זאל איהם צוריקרופען און דערווייל אויס־לענען געלד, פערזיכערענדיג, אז ער וועט תיכף אומקעהרען איהר דאס געלד מיט 50 זלאטעס ריוח. אזוי רעדענדיג איז דער קריסט צום צווייטען מאהל דורכגעגאנגען און זע־הענדיג, ווי זיי שטייען אזוי און שמו־עסען צווישען זיך איז ער ווידער צו־געקומען און געפרעגט דעם יונגערמאן צי ער קויפט די בריליאנטען, דער יונגערמאן האט שטארק מפציר געווען די פרוי זאל דערווייל געבען 100 זלאטיס און די איבריגע 200 וועט ער געהן ערגיץ זיך שאפען, אבי נישט אונקצולאזען די „גליקליכע" מציאה. צום גליק האט די פרוי גראד נישט געהאט ביי זיך קיין געלד און פון „מכהר" איז גארנישט געווארען.

אויפ'ן גאנצען וועג אהיימגעהענדיג האט די פרוי געהאט גרויס עגמת נפש

האבען די דאמאלדיגע איניציאטארען, הן פון די האנדווערקער פארשטעהער, ווי אויך מצד דער גמינע, ערנסט זיך פערנומען מיטן ענין, גלויבענדיג, אז צוליב די איבריגע 35 פראצענט וועט נישט זיין קיין מניעה. דער קאמיטעט דארף דאס דערמאנען דער יק"א און פערלאנגען פון איהר זי זאל מקיים זיין איהר הבטחה.

ב. צווייג.

כשר

„CERES"

שפּייזעפּעטעס ווערט אויף די ימים־טובים אַלזייטיגס צום

קאָכעז באַקען בראַטען

רעקאָמענדירט.

פערלאַנגט נאָר אויסדריקליך:

„CERES" מיטן זיגעל כשר

און ווערטלאָז־אומבעקאַנט פעטס שיקט צוריק

Saturnia S. A. Warszawa

וואָס איהר איז נעביך נישט בעשערט געוועז אַזאַ כשר'ע „מציאה", אָבער אין דער היים ערשט האָט מען זי בעּרוהיגט, געבענדיג איהר צו ערקלערען, אַז פאַר 380 זלאָטעס קויפט מען איין גלעזערנע ברילִיאַנטען און אַז דער יונגערמאַן מיט'ן קריסט מוזען עס געוויס זיין אַגענפּען פון די וואַרשאַווער חבריה, וואָס נאַרן אָב יעדן טאָג די פּראָווינצער צוגערייזטע מיט אַזעלכע טייערע אַנטיקען. די פרוי איז געוועזן צופּרירען פון דער ערקלערונג און געדאַנקט גאָט, וואָס זי האָט חאָטש קיינמאָהל נישט קיין הונדערטער זלאָטעס אין קעשענע...

נייע אַנקלאַגעס צו פסל'ען די מאַנדאַטען פון 5 דאָזאָרעס.

צוליב דעם, וואָס אין דער פּטאַראָסטוואָ איז אַריינגעטראָגען געוואָרען אַ ביטע (מסתמה פון ה' קעסטענבערגס צד) צו פּסל'ען די מאַנדאַטען פון 5 דאָזאָרעס, האָט דער סטאַראָסטוואָ צוגעשיקט צו דער געמינע אַ מעלדונג אין וועלכער עס ווערט פערלאַנגט אויפצוקלערען די פאַמיליארע אַנגעהעריגקייט צווישען די דערמאָנטע דאָזאָרעס און גלייכצייטיג אויך דאָס, ווי אַזוי ס'איז לויט דער וואַהל־פּראָצעדור צו דער קהלה אויסגעקומען, אַז די זעלבע דאָזאָרעס, וואָס געהערען זיך אָן קרובים, זאָלען אַריין אין דער קהלה—רעפּרעזענטאַנץ.

צוגעשיקטער קאָמוניקאַט פון דער סטאַראָסטוואָ

פון דער סטאַראָסטוואָ בעט מען אונז צו מעלדען:

אויפ'ן סמך פון אַרט. 62 און 63 פון געזעץ העגען פערפליכטענדער אַלגעמיינער מיליטער־דינסט און לויט דעם בעפעהל פון 1 פּיכאָטע—דעפּארטאַמענט ביים קריגס־מיניסטעריום פון 1־טען ה. ח. ווערט דאָס אַריינציהען די פריווילִיגע צו מיליטער—דיענסט פערלענגערט ביז'ן 15־טען פעברואַר 1927 יאָהר.

אלס פריווילִיגע קענען צוגענומען ווערען מענער געבוירען אין די יאָהרען 1907, 1908 און 1909, וועלכע בעזיצען נישט קיין לעהר־צענזוס, וואָס בערעכטיגט צו אַנדערטהאַלבען—יעהריגער דיענסט.

אויסער דעם קען אַ געוויסע בעגרעניצטע צאָהל פּאַבאָראָווע, געבוירען אין יאָהר 1903 און וועלכע זענען צורעקגעשטעלט געוואָרען צום איבערקאָנטיגענט נערופען ווערען, אויף זייער אייגענער ביטע, צו מיליטער—דינסט אין מערץ 1927.

ביטעס וועגען רופען צו אַקטיווען מיליטער—דינסט פון'ם איבערקאָנטינגענט, דאַרפען אַריינגעטראָגען ווערען ביז'ן 15־טען לוטי י. 1927 צו די נעהעריגע פּ. ק. או ס, וועלכע רעצידירען ענטגילטיג וועגען אָננעמען אָדער נישט אָננעמען די ביטעס.

אַ נייע פערוואַלטונג אין „עזרה"

אויף דער לעצטער אלגעמיינער פערזאַמלונג אין „עזרה" איז אויסגעוועהלט געוואָרען אַ גענצליך נייע פערוואַלטונג. די נעמען פון די נייע פערוואַלטונג'ס מיטגלידער—אין קינפטיגען נומער.

בעריכט פון בלומעל־טאָג לטובת דעם „קרן—קימת—לישראל" אין ראַדאָם.

דער „בלומעל טאָג" לטובת דעם קק ל, וואָס איז פאָרגעקומען ביי אונז אין שטאָדט דעם 27/9 ד. י. האָט געגעבען 530,80 (פינף הונדערט און דרייסיג זלאָטעס 80 גראָשען) אין בלומעל־טאג האבען זיך בעטייליגט פאָלגענדע פּערזאָנען:

ישעיהו אייגער און ברודער – 79 60
נחמיה פרידמאַן און משה ויידע—57,88
באַקמאַן משה און מרגלית משה-53,28
פרוי פישמאַן און קאָרמאַן איידעל—50,62
שרה דיאַמענט און מנחפּ פערסטער — 44,38. חיה ווערבער און זילבערשטרום אַריה — 38,58. שרה גלוזמאַן און אייזענשטאַדט קיילה – 35.00 פנינה פישמאַן און חוה צווייפוס — 31,00. ח־ה קופּמאַן און רחל סאבעלמאַן — 30,44, שרה גרושקעוויטש און חנה הירשענשטרויז — 27,10, חיה שרייבער און ראָזענצווייג טויבה – 22,68, פנינה סטאַשעוופקא און ביוה וויינטרויב — 20,69. פר"ל מידלער און משה גאָלדבערג – 15,65. לאה צוקער און ראָזענבוים דב – 14.90 פיגה ווייסבאָרד און שרה בעקערמאַן – 9 00 צוזאַמען 530.80.

די „קרן—ק־מת—לישראל" קאָמיסיע דריקט אויס דעם איגיגסטען דאַנק אַלע אויבענדערמאָהנטע זאַמלער פאַר זייער פרוכטבאַרע מיטאַרבייט.

מיט אכטונג און ציונ'ס גרוס

די פּראָווינציגע „קרן־קימת—לישראל—קאָמיסיע אין ראַדאָם.

פון היגען יודישען טעאַטער.

נאָך אַ לענגערע הפסקה שפּיעלט אין ראַדאָם ווידער יודיש טעאַטער. דאָס אַנסאַמבל בעשטעהט דאָס רוב פון די פריהעריגע אַרטיסטען צוזאַמען מיט נייע אַנגאַזשירטע, כמעט צו יעדער פאָרשטעלונג, בעדייטענדע אַרטיסטישע כחות די טרופּע האָט לעצטענס איינגעפיהרט דאָס סיסטעם פון „פּנים חדשות'ן". כמעט יעדער וואָך האָבען מיר אָנגעזעהענע געסט פון דער אַרטיסטישער וועלט הייגטיגע וואָך זענען ביי אונז אויפגעטרעטען די בעריהמטע יורישע סובּרעטין יוכבד זילבערג און דער בעקאַנטער אַרטיסט מאיר ווינדער. יוכבד זילבערג איז בלי ספק אַ קראַפטאויף דער יודישער ביהנע. זי סערשטעהט, וואָס זי שפּילט, האָט טאַלאַנט און אַ סך געפיהל, אין יעדער דורך איהר אויפגעפיה־טער ראָליע, אַזוי זינגענדיג, טאַנצענדיג און אויך אין דער מימיק רעדענדיגער שפּראַך. אין „יאַנקעלע" איז זי אויפגעצייכענט גוט. דורך דער גאַנצער צייט, וואָס זי געפינט זיך אויפ'ן ביהנע קלאַפּט יעדער טאָהן און בעוועגונג איהרער ריטמיש און טעמפּעראַמענטפול־לעבעדיג. „יאַנקעלע" אַן פאַר זיך איז אַ שטיק באַנאַליטעט, אָבער יוכבד זילבערג'ן אַליין איז כדאי צוגיין זעהן שפּיעלען. די פאַלקסטימליכע מעלאָדיעס ונערען דורך איהר מיט אַ מתיקות'דיגער בעהאַרצטקייט אויסגעזונגען. ערשט איהר זאַפטיגער יודישער אויסשפּרוך.

אין „אַ קרבן פון אַ שוועסטער" האָט זי אַ שוואַכע ראָלע, ס'הייסט, אייגענטליך אפשר די שטאַרקסטע ראָל, אָבער ס'איז מענינג־וואָס פאַרהאַן אַרויסצווייזען זיך. דאָך איז זי זצהר גוט; פרוי זאַריצקאַ אַלס סאָניע, האָט גאַנץ שעהן געשפּילט; ווינדער האָט געשאַפען אַ גאָר נישקשה'דיגען סים פון אַ שניידער־ישען למדן, אין דער ראָל איז ער פיל מעהר בעסער געווען ווי אין די פּאַטעט ראָליען. די אַרטיסטען, באַלבירסקי, מאַכאַראָווסקא, שיינער, סעגאַל, גינטער, מאַכאַראָווסקי און נוטמאַן. האָבען אין אַ טהייל ראָליען נישט שלעכט זיך אויסגעצייכענט.

היינטיגען שבת און זונטאַג וועלען אַ חוץ די גאַסטראָלערען יוכבד זילבערג און מאיר ווינדער, אויך אויפטרעטען די פּאָפּולערע אַרטיסטען אייזענבערג און קליין פון וואַרשא.

פון ספּאָרט

היינטיגען זונטאָג איז צווישען די ספּאָרט—קלובען „בר – כוכבא" מיט „פּראָך" פון זאַגאָזשדזשאָן פאָרגעקומען אַ מעטש, וואָס האָט געגעבען דעם רעזולטאַט 1:1. נישט קוקענדיג וואָס דער מעטש איז אַרויס רעמי פאַר ביידע צדדים, איז עס צו בעצייכענען אַלס נצחון פון „בר—כוכבא", וועלכער האָט זיך גלענצענד אויסגעצייכענט בעת זיין סערטיידיגען זיך געגען זיין שטאַרקערן געגנער.

* * *

די יורישע געזעלשאַפט אין ראַדאָם, בעדאַרף אונטערשטיצען די יודישע ספּאָרט־בעוועגונג, וואָס האָט אַ גרויסע בעדייטונג פאַר דער פיזישער געזונדמאַכונג פון יונגען יודישען דור. ס'איז שוין באמת לאַנג צייט, אַז דער יודישער קערפּער זאָל זיין פיזיש פעסט געבויט אין מוסקולאַר גוט ענטוויקעלט, די געניאַלע אייגענשאַפטען פון יודישען גייסט וואָלטען דערפון גאַרנישט געליטען. „אין אַ נאָרמאַל געזונדטען קערפּער איז דאָ אַ געזונדטער און שטאַרקער גייסט". זאָגט שוין לאַנג די לעבענס חכמה. דער יודישער ספּאָרט־וועזען ברויך נישט גרינגעשעצט ווערען, נאָר פערדיענט די געזעלשאַפטליכע קרייזען זאָלען זיך דערמיט מעהר פערנעמען.

דער יודישער ספּאָרט־קלוב „בר־כוכבא" וואָס מעכט לעצטענס בעדייטענדע פאָרטשריט איז ווערטה אונטערגעשטיצט צוווערען פון דער יודישער געזעלשאַפטליכקייט, כדי צו קענען אויף ווייטער זיך ענטוויקלען און אַרויפוואַקסען אַלס אייגע פון די גרעסערע קלובען אין פּוילען.

ד.

קעלצער אבטיילונג.

וואס לערנען אונז די לעצטענס פארגעקומענע וואהלען צו דער קראנקען-קאסע אין קעלץ?

דער רעזולטאט פון די ערשט פארנעקומענע וואהלען אין דער קראנקען־קאסע אין אונזער שטאדט, מוז יעדען אינטעליגענטען איד צווינגען אביסעל זיך צו פערטראכטען וועגען די טרויעריגע לאגע פון אידישען געזעלשאפטליכען לעבען בכלל און אין אונזער שטאדט בפרט.

די פאליטישע אוגרייפקייט פון די יודישע קעלצער פאלקס־מאסען, וועלכע זינקען נאך אלץ, נישט קוקענדיג אויף די 20-יעהריגע ארבייט פון די מארערנע פארטייען, אין איהם פון אוגיוסענהייט און גלייכגילטיגקייט צו די אייגענע לעבענס־אינטערעסען, האט זיך דא בולט ארויסגעוויזען דורך דעם פאקט, וואס וועהרענד די קריסטליכע פערזיכערטע האבען זיך בעטייליגט אין די וואהלען אין א צאהל פון 50°/, האט די איינציגע יודישע ארבייטער ליסטע № 4 בעקומען איננאנצען 10°/₀ שטימען פון אלע יודישע שטימבערעכטיגטע פערזיכערטע.

און אויב ס׳איז אמת, אז פיעל יודישע שטימען זענען אבגעגעבען געווארען פאר אנדערע נישט אידישע ליסטעס, א דאנק די אגיטאציע פון אייניגע מינדעריעהריגע, זאנאר נישט וואהלבערעכטיגטע פערזאנען, איז עס ווידער א בעווייז, אז די יודישע וועהלער אריענטירען זיך נישט ליידער אין די ספעציעלע אינטערעסען זייערע אין די קראנקען—קאסע, וואו דער אנטיסעמיטיזם פייערט זיינע טריאומפען אויף דער גאנצער ליניע, וואס פיהלט אממייסטען אויף זיינע פלייצעס דער אממעהרסטען פעראינטערעסירטער אידישער פערזיכערטער. דאס איז אויך א בעווייז, אז צוליעב איהר אונוויסענהייט, איז די יודישע מאסע א דאנקבאר פעלד פאר די אגיטאציע פון כל׳ערליי דעמאגאגען און וועלט—ערלעזעריש פאנאטיקער. וואו איז אבער די א. ג. יודישע אינטעליגענץ, ועמענס אויפגאבע ס׳איז צו די מאסען אויפצוקלערען?

א גרויסען טייל פון איהר איז, ממה-תמה, פערנומען מיט „וויכטיגערע" ענינים און איז בכלל גלייכגילטיג צו יעדער געזעלשאפטליכער ארבייט. זיי מיינען, אפנים, אז דער הייליגער עגאיזם איז היינט דאס גרעסטע לעבענס—חכמה..

טרויריג וועלען אבער זיין די רעזולטאטען:

מיר וועלען פערלירען אפילו די פאזיציעס, וואס מיר האבען שוין פערנומען, און דאס וועט באלד דערפיהלען אויך די אינטעליגענץ. אין פאליטישען לעבען איז סאר דעם שוואכערען ניט פארהאן קיין שום רחמנות און צוליעב אונזערע שעהנע אויגען וועלען נישט אבגעשאפט ווערען די הערשענדע אין די קראנקען—קאסעס בעגרענצונגען ביים אננעמען יודישע דאקטוירים און בעאמטע. אפילו דער טייל אינטעליגענץ, וואס פערמאגט נאך א שטיקעל געזעלשאפטליכער חוש, האט אויך נישט געהעריג ערפילט זיין אויפגאבע און איז ווערט די שארפסטע קריטיק.

ביי די יודישע ארבייטסגעבער איז געווען א שפאלטונג, נישט, חלילה, צוליעב א פרינציפ, נאר, ווי מען זאגט, צוליעב ריין פערזענליכע סכסוכים צווישען די פארשטעהער. אין אמתן, קען דאך נישט זיין קיין שום אנטאגאניזם צווישען פיהרים און האנדווערקער בנוגע זייערע אינטערעסען אין די קראנקענקאסעס.

אויך הערשט די מיינונג, אז ווען דער נאציאנאל טייל פון די יודישע גייסטיגע ארבייטער וואלט נישט איינגעשלאפען, נאר ארויסגעשטעלט אן אייגענע ליסטע, וואלט מען, ביי א געהעריגע אגיטאציע, געווינען נאך א סאך יודישע מאנדאטען, ווייל ס׳איז דאך קלאר, אז די מאסע וואלט ניכער געווען אינטערעסירט מיט די וואלען אונטער די לאזונג „נידער מיט דעם אנטיסעמיטיזם" פון וועלכען ס׳קומט איהר אויס אזוי פיל צו ליידען ביים בעקומען הילף אין די קאסע.

אט דעם ריין יודישען לאזונג האבען אונזערע אולטרא־סאציאליסטישע פארשטעהער פון נומער 4 נישט געהאט די דרייסטקייט ארויסצורופען מיטן פולען מויל און ממילא האט די מאסע נישט געקאנט פון זיי ערווארטען א מוטיגע פערטיידיגונג פון אונזער נאציאנאלער ווירדע, וועלכע איז דאך, כידוע, אויך טריף...

ווער ווייס, אפשר איז דאס געווען די גרעסטע סבה פון דעם טרויעריגען איגדיפערענטיזם פון אונזערע וועלער.

דאס פאלק האט ליב קלארע דבורים מיט א שמייכעל איין צד און א גלעט דעם צווייטען קאן מען גאר נישט ווירקען. ס׳איז שוין היינט אריבער די צייט, ווען פערשידענע וואלען זענען געווען גלאט א טשיקאווע זאך. דער עולם וויל היינט וויסען וועמען ער וועהלט און, דער עיקר, פאר־וואס ער וועהלט.

דערוויל האט די יודישע בעפעלקערונג פיל פערלוירען ביי די לעצטע וואהלען און ווער ווייסט, ווי לאנג. מיר וועלען נאך פיהלען די קאנסעקווענצען, ווייל סוף כל סוף איז די קראנקען קאסע, וועלכע קאסט אונז אי ממון אי דמים, אמשר אזוי וויכטיג, ווי דער שטאדט-ראט.

לאמיר זיך אבער טרייסטען מיט דער האפנונג, אז דאס וועט זיין אונזער לעצטער דורכפאל און פאר אונזערע אינטעליגענץ וועט דאס זיין א „מעמענטא" „Memento" אויף די צוקונפט

הלואי!

דוד ראזענבערג.

טעאטער = נאטיצען.

„דאס גרויסע געווינס" פון שלום-עליכם אויפגעפיהרט דורך די דראמאטישע סעקציע ביים היגען „מכבי"

אונזער שטאדט איז געבענטשט מיט דראמאטישע סעקציעס. אנהויבענדיג פון פאליטישע ארגאניזאציעס ביז ספארט-פעראיינען ווי לעצטענס דער „מכבי" רארכט זיך זייערע אנפיהרער דאס כל זמן זיי האבען נאך ביי זיך נישט קיין דראמאטישע סעקציע איז נאך דער פראגראם פון זייער ארבייט נישט אויסגעפיהלט. און עס וואלט אפשר געווען זעהר סימפאטיש די שטארקע נייגונג צו קונסט פון אונזערע געזעלשאפטליכע טוהער, ווען נישט דאס וואס דער סוף פון די אלע דראמאטישע סעקציעס איז טאקי זעהר דראמאטיש... אויב מען קען זיך אזוי אויסדריקען.

עס איז נאך נישט געווען דער פאל, אז די אדער יענע דראמאטישע סעקציע זאל אונז מזכה זיין מיט צוויי פארשטעלונגען. יעדעס מאהל ווערט זי נאך דעם ערשטען ארויסטריט פערשווינדען, הלואי זאל דער פרוב פון „מכבי" און דער היגזיכער זיין אנ׳-אויסנאהם, וואָרום די סיבות, וואס פעראורטיילען די אלע אונטערנעהמונגען אויף אונטערגאנג, זענען דורכ׳ן „מכבי" נישט געווארען אויסגעמיטען.

ערשטענס איז דער גאנצער צוזאמענשטעל פון די שפילער א צופעליגער. עס איז געווען גענוג געיועטן, אז עטליכע פערזאן זאלען זיך פערגליסטען שפילען טעאטער, אז די טרופע זאל שוין זיין פערטיג. עס האט געפעה"ט א לייטער, וועלכע זאל קענען אבשאצען די פעהיגקייטען פון יעדען בעזונדער און איינטיילען די ראלען, ווי געהעריג, שוין נישט רעדענדיג פון דעם, וואס מען האט זיך ערלויבט אויף אזא לוקסוס, ווי מכבד זיין עטליכע שפילער מיט דאפעלטע ראלען און דוקא מיט געגענגעזעצטע, ווי צום בייספיל דער ה׳ ניטינזאוויץ וואס האט אין ערשטען אקט געשפילט נישט שלעכט א שניידער־געזעל און שוין אין צווייטען אקט ווערט ער מגולגל אין א פארשטעהער פון א פילם-געזעלשאפט.

צווייטענס האט זיך אויף יעדען שריט און טריט געלאזט פיהלען די נישט זיכערהייט מיט וועלכער אלע אנטיילנעהמער מיט׳ן אויסנאהם פון ה׳ סטראוויטשינסקי — האבען געשפילט זייערע ראלען, ואס איז א רעזולטאט פון א נישט געהעריגען צוגרייטען און איינשטודירען, איבערהויפט ביי אזעלכע פעראנטווארטליכע ראלען וועלכע עס פערמאגט „דאס גרויסע געווינס".

פון די אנטיילנעהמער האבען זיך אויסגעצייכענט די פ״ל קליינמאן און בארענשטיין און די ה׳ה סטראוושינסקי, בורשטין, ניסינאוויטץ, זיסמאן, מינץ און פינסטמאזסקי.

אין אלגעמיין איז די ערשטע פארשטעלונג פון דער דראמאטישער סעקציע ביים „מכבי" נישט געוועזען קיין „גרויס געווינס", נישט פאר׳ן יודישען טעאטער און נישט פאר׳ן „מכבי", וועלכער דארף מיט מעהר איבערגעגעבענהייט און ערנסט צוגרייטען די ווייטערע פארשטעלונגען.

צבי מאשקאוויטץ.

פון רעטונגס-קאמיטעט אין קעלץ.

צוליב די יום טובים האט די אקציע פון זאמלען איינמאליגע נדבות זיך פערקלענערט, יעצט האט דער קאמיטעט בעניית די טעטיגקייט און די לעצטע טעג איז געלונגען צו שאפען א געוויסע סומע מיט וועלכער מען וועט קענען שוין צוטרעטען צו ארויסגעבען די הלואות.

מאנטעגליך פליסען איין צענדליגער ביטעס וועגען הילף און דער קאמיטעט וועט אנבעמען אלע מיטלען ענטגעגען צוקומען מיט אלע מעגליכקייטען און וואס גריער מילדערען די נויט פון די פעטענטען. עס ווענדעט זיך פיל אין דער אפפערוויליקייט פון דער קעלצער יורישער בעפעלקערונג. וועלכער ווערט האפענטליך, ווי געהעריג א ב ש א צ ע ן די וויכטיגקייט פון דער הילפס-אקציע און זעהן צו סיטהעלפען מיט וואס יעדער קען.

פרייגעשפראכען די דאקטוירים זילבערשלאק און שאטק.

אין זיינער צייט האבען מיר שוין געהאט מיטגעטיילט, אז די ראקטוירים זילבערשלאק און שאטק זענען צוגעצויגען געווארען צו דער גערינכטליכער פעראנטווארטליכקייט פאר נישט ווע-לפען ערטיילען מעדעצינישע הילף א געוויסע קימפעטארען.

פאריגען שבת איז דער פראצעס פארגעקימען אין פרידען-געריכט פון ערשטען רעיויר, ס'זענען אויסגעהערט געווארען א רייע עדות ווי אויך דאקטוירים עקספערטען און דאס געריכט, אנערקענענדיג, אז דער ד"ר גאלדשטיין האט זיך נישט געצוויגט אין הילף, ווייל ווי ס'האט בעשטעטיגט דער מעלדער ה' מיטעלמאן, האט ער אליין אהן א דאקטאר געקאנט אבראטעיען די קימפעטארען – פרייגעשפראכען די אויבענדערמאנטע דאקטוירים.

א פרייליכער שמחת-תורה.
שערבעטען אויף קידוש, נאר... אנשטאט משקה אבגעגאסען דעם עולם מיט... מים.

דער גבאי פון דער חב"ה „תפארת-בחורים" ה' בעריש רייזמאן (אלטע-ווארשעווער גאס). האט שמחת-תורה פערבעטען דעם עולם צו זיך אהיים אויף קידוש. עטליכע מינוט פאר'ן ענדיגען דאס דאווענען איז דער ה' רייזמאן אהיים געגאנגען, בכדי צו צוגרייטען דעם „פראכטפולען קידוש". דעם עולם האט אבגעדאווענט און מיט א הרחבת הדעת זיך א לאז געטוהן צום ה' רייזמאן איפ'ן קידוש, ארויפקומענדיג אויפ'ן ערשטען שטאק צום ה' רייזמאן, איז די איינגאנג'ס-טהיר געווען גוט פערמאכט און אזוי ווי דער עולם האט אנגעהויבען קלאפען אין טהיר, האט א הויז-מענש פון ה' רייזמאן דורכ'ן אויבער-פענסטער אבגעגאסען די חברה לייט מיט עטייכע קיבלעס „משקה", מים-אחרונים פון ערשטען סארט... א. א. וו.

די עגטוישונג און אויפרעגונג פון עולם איז געווען אין לשער און האבען געבאך במה'לה גענומט איועקגיין, האבענדיג דעם איינדרוק, אז אנשטאט ש מ ח ת - ת ו ר ה איז היינט שמחת בית „שואבה" דאס איז באמת געווען א פרייליכער שמחת-תורה...

שוין אויסגעוועהלט א נייע פערוואלטונג פון דער קראנקען-קאסע.

זונטאג דעם 3-טען ה. ח. איז פארגעקומען די ערשטע קאנסטאטירענדע זיצונג פון דעם ניי געוועהלטען ראט פון דער קראנקען קאסע.

ס'איז אויסגעוועהלט געווארען א פערוואלטונג ווי אויך א פרעזעס פון ראט אנ'ענדעק.

אין דער פערוואלטונג איז אריין נאר איין יוד, דער ה' הערמאן לצווי פרעזעס פון סוחרים פעראיין און אלס פערטרעטער — ה' ראטמאן.

* * *

נישט קוקענדיג אויף דעם, וואס די וואך איז שוין אויסגעוועהלט געווארען דער פרעזעס און אויך די פערוואלטונג פון דער קראנקען-קאסע, איז אריינגעטראגען געווארען עטליכע פראטעסטען געגען דיך ערשט נור וואס דורכגעפיהרטע וואהלען.

ווי מען רעכענט איז מעגליך, אז די וואהלען זאלען ווערען גע'פסל'ט.

בעשטראפט די קהלה-דאזאָרעס מיט 7 טאג ארעסט אדער צו 20 זלאטעס.

דער פינטשעווער סטאראסטא (קעלצער-קרייז), האט פאר נישט צושטעלן אין דער געהעריגער צייט דעם קהלה בודזשעט בעשטראפט די פערוואלטונג ס-מיטגלידער מיט 7 טאג ארעסט אדער צו 20 זל.

אין צוזאמענהאנג דאמיט, שמועסט מען, דארט אין פינטשעוו, אז אפאך פערוואלטונג'ס-מיטגלידער זאלען רעזיגנירען פון זייערע אמטען, מורא'-האבענדיג פאר וויטערדיגע אזעלכע צהנליכע שטראפען.

די אקציע פאר'ן יודישען נאציאנאל ראט אין פוילען.

אין צוזאמענהאנג מיט דער זעהר קריטישער פינאנסיעלער לאגע פונ'ם יודישען נאציאנאל-ראט אין פוילען, ווערט איצט אין גאנץ פוילען אדורך געפיהרט א ברייטע געלד-אקציע, בכדי דער נאציאנאל-ראט זאל ווייטער קאנען פארזעצען זיין פרוכטבארע ארבייט פארן פוילישען יודענטום.

אויך ביי אונז אין קעלץ ווילט ביי אונז דער דעלעגירטער פון נאציאנאל ראט ה' קעלסאן.

ס'איז צו האפען, אז די יודישע בעפעלקערונג וועט ווי געהעריג אבשאצען די קאלאסאלע פערדינסטען פונ'ם נאציאנאל-ראט און וועט שטיצען די אקציע מיט נאר מעגליכע כחות.

פון היגען יודישען טעאטער.

שוין עטליכע וואכען ווילט אין אונזער שטאט די יודישע טרופע אונטער די אנפיהרונג פון ה' ביאלקאוויץ.

די טרופע, וועלכע האט זיך שוין קונה שם געווען און פרווארבען סימפאטיע מצד דער קעלצער יודישער בעפעלקערונג דורך זייער געלונגענע פארשטעלונגען אין סוכות — פערבלייבט נאך עטליכע וואכען אין קעלץ, וואו זיי וועלען נאך געבען די בעסטע און נייעסטע פארשטעלונגען פון סעזאן.

ס'איז צו האפען, אז די יודישער בעפעלקערונג אין קעלץ וועט ווי געהעריג אונטערשטיצען און צאהלרייך בעזוכען אלע פארשטעלונגען.

א י י ג ע נ ע כ ו נ ו ת...
(א פאר ווערטער וועגען ארגאניזירען א קליינהענדלער-פעראיין).

צוזעהענדיג זיך, ווי אזוי אלץ האט זיך א לאז געטוהן ארום דעם קליינהענדלער, ווי אזוי יעדער איינער רייסט איהם פשוט פאר די פאלעס, בכדי איהם צו געוואונען פאר זיך, דערמאהן איך מיך אין די צייטען פון 8-10 יאהר צוריק. ווען דער יודישער האנדווערקער איז ערשינען אויף דער יודישער גאס מיט זיינע פאדערונגען – ווי אזוי און אויף וואס פאר אנ'אופן יעדער אסימלאטאר, האלב אסימלאטאר און סתם מה-יפית'ניקעס האט געוואלט ווערען זיין טהרליכער פערטיידיגער אין אלע זיינע ענינים, און נאכהער האט אויסגעוויזען, שוואך אויף ווייס, אז אט די אלע אויבענדערמאנטע נישט-געבעטענע בעלי-טובות זענען נאר אויסען געווען זייערע אייגענע כונות, שאדענדיג פיעל מאהל די וויכטיגסטע האנדווערקער-אינטערעסען, ביז דער יודישער האנדווערקער, דערשפירענדיג דעם בולט'ען פעררעט מצד די אומגעלומפערטע פערטיידיגער, האט אליין גענומען אין זיין האנד אריין דעם גורל פון זיינע בלוטיגסטע אינטערעסען.

דאס זעלבע קומט איצט פאר אין אונזער שטארט מיט די קליינהענדלער. זעהר נישט געוואונשענע „בעלי-טובות" א אז. וו. קומען איינרעדען דעם קליינהענדלער, אז נאר „זיי" זענען די אמת'ע פערטיידיגער פון זיינע אינטערעסען.

מיר זעהען, וואס מעהר „פרעמדע" ס'ווילען פערטיידיגען זיינע אינטערעסען, אלץ מעהר ווערט דער פשוט'ער ספרהאריוועטער קליינהענדלער פעראָרימט. צי האט דער קליינהענדלער, נאך אלע פאר איהם אינטערוועניצען, מעמאריאַלען א. אז. וו. וואס פאזיטיוועס געוואונען אויף קרעדיט-געביעט אדער פון די אנגעווייטאגטיגע שטייער-הנחות? פאר וואס ווערען טייל-מאהל געלינדערט די שטייערען פון די גרויסע סוחרים, און פון קליינהענדלער נישט?

אט אין דעם ליגט די גאנצע טראגעדיע פונ'ם קליינהענדלער. ער שיקט אפט אין זיינע ענינים אינטערוועניריען מענשען אין פראקען אדער אין שיין אויסגעפוצטע קאפעלטעלען... און די געהעריגע אינסטאנץ אדער דער נאטשאלניק פון דער איזבא-סקארבאווע און אנד. האבען נאך נישט געהאט די זכיה צו זעהען דעם פערשמארטען צעקליקטען חאלאט פונ'ם קליינהענדלער, אזוי ארום מיינט דער נאטשאלניק, אז דער קליינהענדלער איז דער זעלבער וואס דער גרויסער סוחר און פיהרט די זעלבע געשעפטען וואס ער. דער „גרויסער סוחר" רעדט תמיד אין נאמען פונ'ם גאנצען סיחוטום (די קליינהענדלער בתוכם.) און איז נאר אויסען זיינע אייגענע כונות.

ניין, יודישער קליינהענדלער! אזוי קאן עס און טאר ווייטער נישט זיין. איהר מוזט אייך איינמאהל פאר אלע מאהל בעפרייען פון די נישט געוואונשענע אפוטרופסים; איהר מוזט אייך אליין ארגאניזירען און פון צווישען אייך אליין אויסוועהלען אזעלכע פארשטעהער, וועלכע זאלען בשעת זיי וועלען געשיקט ווערען אין א שליחות אין אייערע אייגענע ענינים, אין זינען האבען אייערע ליידען, ווי זייערע אייגענע ליידען, איהר מוזט האבען אזא רעפרעזענטאנץ, וואס וויסט פאר אייך אזוינס צו פאדערען.

יודעל גוטמאן.

צו פערלאָבונג פון אונזער זוהן און ברודער
מיט פרל"
מ. ראָזענבערג
וואונשען מיר פיעל גליק.
פאַמיליע טאַשמאַ.
קעלץ.

משה טאַשמאַ מלכה ראָזענבערג
קעלץ. קעלץ.
== פערלאָבט ==
היינטיגען חודש.
קעלץ.

א הערציגען ברכת מזל-טוב און עווינגס צופרידענהייט וואונשען מיר אונזער טאָכטער און שוועסטער צוליב איהר פערלאָבונג
מיט ה' **טאַשמאַ**
פאַמיליע ראָזענבערג.
קעלץ.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער שוואָגער און שוועסטער מ. **טאַשמאַ**
מיט פרל"
מ. ראָזענבערג
וואונשען מיר א הערציגען ברכת-מזל-טוב און עוויגעס גליק.
יעקב גאָלדפאַרב, פרוי און קינד.
קעלץ.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער שוואגער און שוועסטער פרל" **מלכה ראָזענבערג**
מיט ה' **טאַשמאַ**
וואונשען מיר א הערצליכען ברכת-מזל-טוב גליק און עוויגעס צופרידענהייט.
פאַמיליע גראס.
קעלץ.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער שוועסטער און שוויגערין פר"ל **מלכה ראָזענבערג**
מיט ה' **מ. טאַשמאַ**
וואונשען מיר א בליהענדע צוקונפט און עביגע גליק.
הירשל ראָזענבערג, פרוי און קינדער.
קעלץ.

א הערציגען ברכת מזל-טוב און א בליהענדע צוקונפט וואונשען מיר דער פאַמיליע **טאַשמאַ** צו דער פערלאָבונג פון זייער זוהן מיט פרל"
מלכה ראָזענבערג
חיים שלום ליכטענשטיין
פרוי און קינדער
קעלץ.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע טאָכטער
אסתר פלאַמענבוים
מיט ה' **ישראל קליינער**
וואונשען מיר זיי א הערציגען מזל-טוב און א גליקליכען צוזאַמענבונד.
עלטערען:
אפרים און פרוי יהודית פלאַמענבוים

Edzia Flamenbaum **Radom**
Izrael Klajner **Kielce**
ZARĘCZENI
2/10 1926 r.

צו דער פערלאָבונג פון מיין ליבע שוועסטער **אסתר פלאַמענבוים**
מ-ט ה'
ישראל קליינער
ווינש איך א גליקליכע צוקונפט.
הערשיל פלאַמענבוים און פרוי.

Z intencji zaręczyn kochanej siostry **Edzi Flamenbaum** z p. **Izraelem Klajnerem** życzymy aby gwiazda szczęścia sprzyjała im w przyszłości
Moniek, Regina, Moszek FLAMENBAUM.

א הערציגען ברכת מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט וואונשען מיר אונזער ליבען חבר
טאַשמאַ
צוליב זיין פערלאָבונג מיט פר"ל
ראָזענבערג.
די שיך-סעקציע ביים פראָפ. פעראיין פון די אָנגעשטעלטע בעשעפטיגט אין האַנדעל אין ביורא
אין קעלץ.

מיר דריקען אויס דעם הערציגען דאַנק
דעם מנגן ה' **יצחק פיאסעצקאגוסקי**
פאַר זיין בעעהר'ען אונז מיט זיין אָנגענע-
מען דאַוועגען ביי אונז די אנדערע טעג
סוכות אין בית המדרש „שערי-ציון".
דער גבאי פון בית המדרש שערי-ציון
נחמיה אָסטראָוויץ ווי אויך די מתפללים.

שויבען, שפיגלען און מעטאל

רייניגט אמבעסטען די
ספעציעלע פליסיגקייט
„JAŚNIEJ SŁOŃCA"
פרובט אין איהר וועט אייך איבערציי'גען!

טעאַטער פאַלסקי

פעראייניגטע טרופע פון יודישן אַרטיסטן
פעראיין אַרט לייטונג ה' **ביאלקאָוויטש**

פיר ען: ביאלקאָוויטש, לובא-פאַיוטקא, מאדזשע, צווילי'ך, צאַהם, קאַליש א. א.
ה"ה: ביאלקאָוויטש ווינער, וויינבערג, ליבערמאַן צוויל ד. צענגאלד א. א.

פרייטאג דעם 8-טען אָקטאָבער 8,15 אָוונד
פרעמיערע! צום ערשטען מאָל אין קעלץ! פ' 80 גר. ביז 2.20 גר.
געצעלע גולם
קאָמישע אָפערעטע אין 3 אקטען.

שבת דעם 9-טען אָקט. 3,30 נ. מ.
פון 60 גר. ביז 1,65 גר.
ווערט געשפילט די באליבטע פיעסע מיט געזאַנג און טענץ אין 4 אק.
וואו זענען מיינע קינדער

שבת דעם 9-טען אָק. 8.15 אָוו.
פרעמיערע! צו ערשטען מאָל אין קעלץ! פרעמיערע!
ווערט געשפילט דער אמעריקאַנער שלאַגער אָפערעטקע אין 4 אקטען פון זילבערט
די נשמה פון
מיין פאָלק

זונטאג דעם 10-טען אָקטאָבער 8,15 אָוונד נאר 1 מאָל!
די בעריהמטע טראגעדיע אין 5 אקטען פון קארל גוצקאוו
אוריאל אקאסטא

בילעטען פריזער צו בעקומען אין צוקערניע פון פרוי גרונדמאַן און אין קאַסע פון טעאַטער.
אין פראַבן: די מאמע פון דער וועלט, פאר אונזער גלויבען, א. אנד. סופלער - ב. ר. א. ס.

יעדע ווירטין דאַרף וויסען,

אז די מאַסטש צו פאדלאָגעס
„JAŚNIEJ SŁOŃCA"
גיט צו די פאדלאָגעס, פאַסאַדקעס און לינאָלעאום א שעהנעם
און לאַנגדויערהאַפטיגען גלאַנץ, אָהן בענוצען זיך מיט בערשטען!
Jaśniej Słońca
פערטרעט אייל-פאַרב, פארבט ווייסע פאָדלאָגעס אין פערלויף
פון א שעה איוף די פאַרבען:
מאַהאָגאָניאָווע און טונקעל ארזשעכאָווע
פרובט און איהר וועט זיך איבערצייגען
פערקויף אין אלע סקלאַד-אַפטעטשנעס, זייף און פארב געשעפטען.
Fabryka przetworów techno-chemicznych
„MARY" Warszawa, (Sielce) Zajączkowska 9. Tel. 419.69

Panu D-rowi LEWINSOHNOWI
Z powodu śmierci JEGO OJCA
J A K Ó B A b. p.
wyrazy szczerego współczucia i ubolewania tą drogą
przesyła
M. Rawicki Kielce.

מיר דריקען אוס דעם טיפסטען מיטגעפיהל דעם פרעזעס
פון דער עקזעקוטיווע ה' **ד"ר י. לעווינזאָהן**
צוליב'ן טויט פון זיין **פאָטער**
יעקב נ. ע.
דער ראַט און עקזעקוטיווע פון
קעלצער ריטונג'ס-קאָמיטעט.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דעם פרעזעס פון ראַט
ה' ד"ר לעווינזאָהן צוליב'ן טויט פון זיין **פאָטער**
יעקב נ. ע.
דער ראַט, פערוואַלטונג און פערסאָנאַל
פון דער יודישער סוחרים-באַנק אין קעלץ.

דעם ה' דאָקטאָר י. לעווינזאָהן דריקען מיר אויס אונזער
מיטגעפיהל צוליב'ן טויט פון זיין **פאָטער**
יעקב נ. ע.
אסקאַר סערוועטניק און פרוי.

Redaktor i Wydawca CH. M HERC

Odbito we własnej drukarni Radom Szwarlikowska № 20.